

Spis treści

Spis ilustracji	XIII
Podziękowania	XVII
Skróty bibliograficzne	XIX
Przedmowa do drugiego wydania polskiego	XXI
Wstęp	XXIII

CZĘŚĆ I AGONIA STAREGO SYSTEMU

Rozdział 1 Rok 1905: zapowiedź trzęsienia ziemi	3
<i>Zamieszki na uniwersytetach w 1899 roku jako początek rewolucji (3). Plehwe i Zubatow (9). Wybuch wojny rosyjsko-japońskiej (14). Zabójstwo Plehwego. Zastępuje go Mirski. Zjazd ziemstw (listopad 1904) (15). „Krwa-wa niedziela” (22). Czarat próbuje wprowadzać umiarkowane reformy (28). Klęska pod Cuszimą i rozmowy o ciele przedstawicielskim (32). Ponowne zamieszki na uniwersytetach prowadzą do strajku generalnego (37). Witte radzi iść na ustępstwa (39). Utworzenie Rady Petersburskiej (41). Manifest październikowy (43). Witte tworzy rząd; represje wobec radykałów; pogromy w całym kraju (46). Rok 1905 jako apogeum rosyjskiego liberalizmu (53).</i>	
Rozdział 2 Rosja urzędowa	55
<i>Patrymonializm (56). Mikołaj i Aleksandra (59). Biurokracja (64). Mini-sterstwa (68). Konserwatyści i liberalowie (72). Rozwój gospodarczy podważa samowładztwo (79). Armia (84). Szlachta (88). Kościół prawosławny (91).</i>	
Rozdział 3 Rosyjska wieś	95
<i>Gospodarstwo, wieś i wspólnota (96). Niedobór ziemi (104). Robotnicy prze-mysłowi (112). Mentalność chłopstwa (114). Stosunek chłopów do prawa i własności (120). Zmiana nastawienia chłopów po 1900 roku (125).</i>	

Rozdział 4 Inteligencja

127

Europejskie źródła (128). Sociétés de pensée (134). Socjalizm jako ideologia inteligencji (139). Ideał „nowego człowieka” (142). Powstanie inteligencji rosyjskiej (144). Ruch rewolucyjny w dziewiętnastowiecznej Rosji (147). Partia Socjalistów-Rewolucjonistów (153). Rosyjscy liberałowie (157).

Rozdział 5 Eksperyment konstytucyjny

161

Monarchia a konstytucjonalizm (161). Ustawy zasadnicze z 1906 roku (165). Wybory do Dumy (169). I Duma (170). Stołypin (174). Stołypin przywraca porządek (178). Reformy agrarne Stołypina (179). II Duma i ordynacja wyborcza z 3 czerwca 1907 roku (188). Początek trudności politycznych Stołypina (192). Kryzys w sprawie ziemstw w guberniach zachodnich (194). Zabójstwo Stołypina (197). Ocena działalności Stołypina (200). Rosja w przededniu I wojny światowej (201).

Rozdział 6 Rosja w latach wojny

205

Przygotowania strategiczne i gotowość Rosji do wojny (205). Pierwsze kampanie: Prusy Wschodnie i Galicja (223). Klęska Rosji na terenach Polski w 1915 roku (229). Zmiany w rządzie (232). Powstanie Bloku Postępowego i objęcie najwyższego dowództwa przez Mikołaja (235). Wciągnięcie społeczeństwa do ograniczonego uczestnictwa w wysiłku wojennym (241).

Rozdział 7 Droga ku przepaści

245

Inflacja (247). Ofensywa Brusilowa (250). Wzrost napięcia w kraju (251). Kryzys żywnościowy (257). Protopopow (260). Liberałowie przystępują do ataku (263). Sesje Dumy w listopadzie 1916 roku (265). Zabójstwo Rasputina (272). Ostatnie dni w Carskim Siole (280). Spiski przeciwko rodzinie cesarskiej (283).

Rozdział 8 Rewolucja lutowa

286

Bunt w garnizonie piotrogrodzkim (292). Duma waha się, czy przejmować władzę (302). Powstanie Rady Piotrogrodzkiej i jej Komitetu Wykonawczego (304). Porozumienie Dumy i Rady w sprawie utworzenia Rządu Tymczasowego (312). Rozkaz nr 1 (320). Abdykacja Mikołaja II (324). Michał odmawia przyjęcia korony (333). Pierwsze działania Rządu Tymczasowego (336). Rada podważa rolę Rządu Tymczasowego (339). Kwestie ziemi, Zgromadzenia Konstytucyjnego i celów wojny (343). Rewolucja rozszerza się na cały kraj (347). Eks-car wraca do Carskiego Sioła (348). Niezwykle szybkie załamanie się Rosji (353).

CZĘŚĆ II BOLSZEWICY PODBIJAJĄ ROSJĘ

Rozdział 9 Lenin i narodziny bolszewizmu

357

Lenin w młodości (357). Lenin i socjaldemokracja (361). Osobowość Lenina (364). Socjaldemokracja rozczarowuje Lenina (370). Pojawienie się

bolszewizmu (375). Ostateczny rozbrat z mieniszewikami (378). Leninowski program agrarny i narodowościowy (384). Afery finansowe partii bolszewickiej (387). Sprawa Malinowskiego (390). Zimmerwald, Kiental i powiązania z agentami nieprzyjaciela (395).

Rozdział 10 Bolszewicy sięgają po władzę

404

Partia bolszewików na początku 1917 roku (405). Powrót Lenina do Rosji z pomocą Niemiec (408). Rewolucyjna taktyka Lenina (414). Demonstracja bolszewicka w kwietniu 1917 roku (419). Socjaliści wchodzą do Rządu Tymczasowego (425). Atuty bolszewików w walce o władzę i niemieckie subsydia (427). Nieudane akcje uliczne bolszewików w czerwcu 1917 roku (433). Letnia ofensywa Kierenskiego (438). Gotowość bolszewików do następnego ataku (440). Przygotowania do puczu (442). Wydarzenia z 3–5 lipca (447). Udaremnienie puczu: Lenin ucieka, Kierenski dyktatorem (452).

Rozdział 11 Październikowy zamach stanu

461

Korniłow mianowany głównodowodzącym (461). Kierenski prosi Korniłowa o pomoc w udaremnieniu przewidywanego bolszewickiego zamachu (470). Konflikt między Kierenskim a Korniłowem (473). Szanse bolszewików rosną (488). Lenin ukrywa się (491). Bolszewicy planują zwołanie własnego Zjazdu Rad (498). Bolszewicy przejmują Komitet Wojskowo-Rewolucyjny Rady (501). Przełomowa decyzja z 10 października (506). Komitet Wojskowo-Rewolucyjny rozpoczyna coup d'état (511). Reakcja Kierenskiego (513). Bolszewicy ogłaszają obalenie Rządu Tymczasowego (515). II Zjazd Rad zatwierdza przejście władzy; dekret o pokoju; dekret o ziemi (522). Zamach bolszewicki w Moskwie (527). Tylko niewielu Rosjan uświadamia sobie, co naprawdę się wydarzyło (530).

Rozdział 12 Budowanie państwa monopartyjnego

532

Strategia Lenina po przejściu władzy (533). Lenin i Trocki uwalniają się od odpowiedzialności przed Centralnym Komitetem Wykonawczym Rady (536). Strajk urzędników (553). Rada Komisarzy Ludowych (557). Porozumienie z lewicowymi eserowcami i zerwanie ze Zjazdem Chłopskim (561). Wybory do Zgromadzenia Konstytucyjnego (565). Decyzja o pozbyciu się Zgromadzenia Konstytucyjnego (573). Rozwiązanie Zgromadzenia Konstytucyjnego (579). Skutki i dalekosiężne następstwa rozwiązania Zgromadzenia (584). Ruch pełnomocników robotniczych (587).

Rozdział 13 Pokój brzeski

596

Bolszewicy a tradycyjna dyplomacja (596). Przygotowania bolszewików do rokowań z Niemcami (600). Podziały w bolszewickim kierownictwie (604). Wstępne negocjacje (605). Trocki w Brześciu (610). Pogłębienie podziału w kierownictwie bolszewickim; niemieckie ultimatum (611). Niemcy decydują się na nieustępliwość (614). Armia niemiecka posuwa się w głąb Rosji (616). Próby aliantów pozyskania bolszewików (618). Moskwa zabiega o pomoc aliantów (620). Rosjanie przyjmują warunki Niemiec (622). Rząd sowiecki przenosi się do Moskwy (624). Warunki traktatu brzeskiego (625).

Pierwszy aliancki desant w Rosji (627). Reakcja Stanów Zjednoczonych na posunięcia polityczne bolszewików (631). Zasady bolszewickiej polityki zagranicznej (634).

Rozdział 14 Umiedzynarodowienie rewolucji

637

Niewielkie zainteresowanie rewolucją rosyjską na Zachodzie (637). Stworzenie podstaw Armii Czerwonej (639). Kolejne rozmowy z aliantami (644). W Moskwie powstaje ambasada niemiecka (646). Ambasada sowiecka w Berlinie i jej wywrotowa działalność (651). Powstanie Czechosłowaków (656). Bolszewicy wprowadzają pobór do wojska (660). Sukcesy Czechów (662). Kajzer decyduje się na kontynuowanie polityki probolszewickiej (664). Spisek lewicowych eserowców (667). Lewicowi eserowcy zabijają Mirbacha (671). Stłumienie buntu lewicowych eserowców (673). Tajna organizacja Sawinkowa (679). Powstanie w Jarosławiu (685). Dalsze działania aliantów na ziemi rosyjskiej (687). Bolszewicy zwracają się do Niemiec z prośbą o interwencję (693). Traktat dodatkowy z Niemcami (696). Rosjanie rozstrzygają o przegranej Niemiec w wojnie (700). Problem obcej „interwencji” (702).

Rozdział 15 „Komunizm wojenny”

705

Powstanie i cele „komunizmu wojennego” (705). Przyjęcie programu „lewicowych komunistów” (713). Próby zniesienia pieniądza (716). Utworzenie Najwyższej Rady Gospodarki Narodowej (723). Spadek wydajności przemysłu (731). Usiłowanie zniesienia rynku i rozwój gospodarki „podziemnej” (733). Ustawodawstwo antypracownicze (737). Polityka wobec związków zawodowych (743). Skutki „komunizmu wojennego” (747).

Rozdział 16 Wojna przeciwko wsi

749

Bolszewicy uważają chłopów za wrogów klasowych (749). Co chłopi uzyskali w latach 1917–1918 i za jaką cenę (751). Polityka rekwizycji żywności i głód w miastach (757). Początek kampanii przeciwko wsi w maju 1918 roku (763). Działania oddziałów aprowizacyjnych napotykały opór; potężny bunt chłopski (768). „Komitety biedoty” (774). Ocena kampanii (778).

Rozdział 17 Zamordowanie rodziny carskiej

782

Wyjątkowość rosyjskiego królobójstwa (782). Eks-car i rodzina carska w pierwszych miesiącach rządów bolszewików (783). Bolszewicy z Jekaterynburga domagają się, aby eks-car został ich więźniem (785). Mikołaj i Aleksandra zostają przeniesieni do Jekaterynburga (787). „Dom specjalnego przeznaczenia” (796). Zamordowanie Michała jako „balon próbny” (800). Czeka przygotowuje akcję ratunkową (803). W Moskwie zapada decyzja o zabiciu eks-cara; Czeka przejmując obowiązki straży (807). Morderstwo (812). Ukrycie zwłok (815). Zamordowanie innych członków rodziny carskiej w Ałapajewsku (817). Moskwa ogłasza komunikat o egzekucji Mikołaja, ale bez wzmianki o rodzinie (818). Następstwa tych wydarzeń (824).

Rozdział 18 Czerwony terror	827
<i>Stosunek Lenina do terroru (827). Zniesienie prawa (835). Początki Czeki (839). Konflikt Czeki z Komisariatem Sprawiedliwości (842). Postrzelenie Lenina 30 sierpnia 1918 roku (845). Tło tego wydarzenia i początek kultu Lenina (849). Oficjalne proklamowanie „czerwonego terroru” (856). Masowe mordowanie zakładników (862). Niektórzy bolszewicy czują odrazę do rozlewu krwi (866). Czeki przenika do wszystkich instytucji sowieckich (870). Bolszewicy tworzą obozy koncentracyjne (873). Ofiary „czerwonego terroru” (879). Reakcje zagranicy (881).</i>	
Posłowie	883
Kalendarium	885
Przypisy	899
Indeks nazwisk	957

*Obrazek: fragmenty obrazu Pawła Sułotowa-Skajf „Szturm Pałacu Zimowego”
(Wschodnoruskie Centrum Wystawiennicze, Moskwa)*

1. Mikołaj I z rodziną tu krótko przed wybuchem I wojny światowej (Browne Brothers)	5
2. Włodzisław Plehwe	10
3. Szwajtki Plehwego pod zaminach terrorystycznym	16
4. Ksiądz Piotr Dmitrijewicz Swiatopolski-Łódzki	17
5. Gubernator Fialkow w odwiedzinach u ojca Gajdara i jego Stowarzyszenie Rosyjskich Robotników Fabrycznych	25
6. Paweł Miłukow, przywódca Partii Konstytucyjno-Demokratycznej (The Library of Congress)	31
7. Scenka w Wietnamie, New Hampshire, lato 1905 (The Library of Congress)	33
8. Hum Ferozjany ogłasza manifest z 17 października 1905	46
9. Po pogromie Żydów w Rostowie nad Donem, październik 1905 (Dziękuję uprzejmości profesor Abraham Aschery)	49
10. Członkowie Rady Północnej dąbić w drodze na syberyjskie zesłanie, 1905	51
11. Przyjaciel cary Mikołaj II w towarzystwie stróża, wielkiego księcia Mikołaja Mikołajewicza (Dziękuję uprzejmości Martina Lyonsa)	61
12. Lekcja śniadania w Instytucie Smolnym, ok. 1910 (Dziękuję uprzejmości Martina	